

Ensivaikutelmia

Tutkija-lehtori Pia Lundbom, pia.lundbom@humak.fi

Mielikuvamme siitä, mitä eri käsitteet sisällöllisesti tarkoittavat, voivat vaikeuttaa uuden oppimista. Tapamme ymmärtää ja tulkita eri asioita nivoutuu aiempiin kokemuksiimme. Ammattikorkeakoulun lehtorin, pedagogin tehtävänkuva sisältää haasteita, joista vähäisin ei ole se, miten mahdollistaa positiivisia ensivaikutelmia uusista opiskeltavista asioista. Kansalaistoimintaa ja nuorisotyötä opiskelevien tulevien yhteisöpedagogien näkemykset, kokemukset ja toiveet opinnoille ovat hyvin heterogeenisiä. Esimerkiksi yhteiskunnallisista kysymyksistä puhuttaessa, kuten politiikasta tai aktiivisesta kansalaisuudesta, ristiinpuhumisen mahdollisuus on suuri. Tämä on pedagogille haaste ja mahdollisuus.

Asiasanat: aktiivinen kansalaisuus, kansalaistoiminta ja nuorisotyö, lehtori, politiikka, yhteisöpedagogi

*

Pasi Lankinen kirjoittaa tämän verkkojulkaisun artikkelissaan siitä, miten kielenkäyttö on täynnä eettisiä valintoja. Olen samaa mieltä, kieli voi olla siten myös vallankäytön väline. Meillä kaikilla on omia mielikuviamme siitä, mitä erilaiset käsitteet ja asiat tarkoittavat. Aina mielikuvat eivät vastaa todellisuutta. Arjessa peilaamme uusia kysymyksiä ja teemoja aiempiin kokemuksiimme ja käsityksiimme. Negatiiviset mielikuvat eivät edesauta vaikkapa uusien asioiden oppimista.

Mielikuvista voi nähdäkseni puhua myös ensivaikutelman käsitteen avulla. Kun kohtaamme jonkun uuden, olipa kyse asiasta tai henkilöstä, muodostamme nopeasti käsityksen siitä, onko uusi tuttavuus miellyttävä. Jos ensivaikutelma on huono, saatamme jopa heittää hanskat tiskiinkin, jättää syvemmän tutustumisen tekemättä. Ensimmäisen kerran, kun koetin lukea esimerkiksi järkälemäistä romaania "Taru sormusten herrasta", jätin leikin kesken; kirjan alku eteni hitaasti ja tuntui minusta varsin tylsältä. Kun kyseisen kirjan filmatisointi eteni ja eri suunnista tuli positiivista hehkutusta kyseisestä saagasta, totesin, että onhan se kirja luettava, ennen kuin elokuva osineen tulee markkinoille. Toisella lukuryityksellä taistelin alkusivujen yli ja jäin koukkuun. En olisi mitenkään malttanut laskea kirjaa käsistäni vaan suoranaisesti ahmin sanoja ja sain harmikseni teoksen luettua varsin nopeasti. Ensivaikutelman käänsi negatiivisesta myönteiseksi kaksi asiaa: monien muiden tuntemieni ihmisten palava innostus ja toiseksi se, että pääsin "sisälle" itse tarinaan. Pedagogina olen saanut miettiä erinäisiä kertoja sekä sitä, miten mahdollistaa positiivisia ensivaikutelmia erilaisiin opiskeltaviin asioihin, että sitä, kuinka muuttaa aiempia kenties varsin negatiivisia mielikuvia positiiviseen suuntaan.

Lienee selvää, että kaikista mahdollisista oppiaineista tai kysymyksistä ei voi olla tavattoman innostunut. Eri ihmiset hakeutuvat opiskelemaan vaikkapa yhteisöpedagogiksi aivan eri lähtökohdista ja kokemustaustoista. Siinä missä yksi tahtoo työllistyä nuorten parissa tehtävään työhön kuntasektorille, toinen halajaa järjestökentälle ja kolmas kenties hakee pitkän ja monipuolisen työko-

kemuksen kera ammatillista pätevyyttä nykyisiin työtehtäviinsä. Motiivit ja oppimistarpeet voivat siten olla hyvin erilaiset. Omassa opetustyössäni olen pannut merkille, että esimerkiksi tutkimusmenetelmät jo käsitteenä saavat usemmankin opiskelijan kysymään, miksi ihmeessä kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä opiskellaan moisia menetelmiä, kun kuitenkin ei olla tutkijoiksi kouluttautumassa tai tutkimukseen työllistymässä.

Menetelmätunneista osa on väistämättä mennyt sen purkamiseen, missä ja miksi menetelmiä voi tarvita ja millaisissa tilanteissa työelämässä on erityisesti iloa menetelmäosaamisesta. Ilman omakohtaista kokemusta voi olla haastavaa mieltää, millaisissa tilanteissa on hyödyllistä osata laatia esimerkiksi kyselylomake tai pohtia erilaisten projektien arviointia. Käytännössä useamman kerran onkin harjoittelujakso voinut tuoda konkreettisen silmäyksen, millaisissa tilanteissa menetelmäosaaminen on tarpeen. Työelämässä olevalle taas tutkimusmenetelmäosaamisen syventäminen on saattanut olla täysin välttämätöntä tehtävistä suoriutumisen kannalta.

Aivan kaikki oppimistuloksiin liittyvä ei olekaan opettajan pedagogisista taidoista kiinni. Toki erilaisten, rinnakkaisten, monipuolisten, innostavien ja soveltavien pedagogisten menetelmien hyödyntäminen voi edesauttaa mielenkiinnon heräämistä, mutta... Käytännössä lehtori ei ole taikuri, vaikka ajoittain olenkin sarkastisesti ilmaistuna toivonut hallitsevani hieman taikatemppeja. On erityisen palkitsevaa, kun jonkun aluksi vastentahtoisesti teemaan tai kysymykseen suhtautuneen opiskelijan saa kiinnostumaan kyseisestä asiasta. Mutta miten tällainen näkemyksen muutos tai takinkääntö sitten on mahdollinen?

Ainakin yhteiskunnallisista teemoista ja asiakokonaisuuksista puhuttaessa teoria ja käytäntö ovat välillä kovin kaukana toisistaan. Ihmiset innostuvat niistä asioista, jotka ovat heitä itseään lähellä. Mielenkiinnon herääminen on kuitenkin välillä varsinaista sattumankauppaa. Joskus opintojakson vierailijat ovat onnistuneet kertomaan omista järjestökokemuksistaan sellaisilla tavoilla, että ryhmä on ollut "myyty". Kaikki ihmiset eivät kuitenkaan osaa aina pukea sanoiksi omaa intoaan ja kokemustaustaansa. Hyvä ammattilainen ei aina ole hyvä puhuja, eikä kaikkien tarvitse olla täydellisiä sanataitureita. Esiintymistaitoa ja laveammin viestintätaitoja voi ja pitää kuitenkin harjoitella ja olla valmis kehittämään. Esimerkiksi tulevien yhteisöpedagogien on tarve saada monipuolisia ammatillisia valmiuksia eri toimijoiden aktiivisen kansalaisuuden tukemiseen. Pedagogi voi parhaansa mukaan tarjota ja mahdollistaa tietoja, taitoja ja monenlaisia näkökulmia. Oppi jää silti ohueksi, jos omakohtaista innostusta ei koeta tai asioita pidetään liian kaukaisina.

Esimerkiksi politiikka on yksi niistä käsitteistä, johon liittyy paljon negatiivisia mielikuvia, tosin myös kokemuksia. Joskus joillakin opiskelijoilla on ollut niin vahva käsitys siitä, ettei politiikka voi olla millään tavalla mielenkiintoista, ettei teemasta ole ollut halukkuutta puhua juuri mitään. Samassa luokkatilanteessa on saattanut yhtä aikaa olla läsnä opiskelijoita, joille politiikka eri ulottuvuukseen on intohimo. Kokemukseni mukaan tällaisesta on voinut seurata kiintoisia hetkiä: välillä osa opiskelijoista on ajautunut suorastaan kinastelemaan sii-

tä, kuinka mielekästä tulevien yhteisöpedagogien on keskustella politiikan eri tasoista tai kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksista.

Näiden suhtautumistapojen taustalla on saattanut olla tyystin erilainen käsitteellinen ja toiminnallinen tapa ymmärtää, mitä politiikka on ja pitää sisällään. Osa opiskelijoista on kokemuksen mukaan määrittänyt ja ymmärtänyt politiikan enemmän puhtaana puoluepolitiikkana tai vaaleissa äänestämisenä. Toiset taas ovat tulkinneet politiikkaa enemmän elämänpolitiikkana, arkisten valintojen kautta tapahtuvana vaikuttamisena. Näiden ymmärrystapojen välille mahtuu lukuisia muita tapoja määrittää politiikka. Käytännössä siten keskustelijat ovat saattaneet puhua täydellisesti ristiin, toistensa ohitse. Joskus keskusteluissa on saattanut syntyä aikamoisia ahaa-elämyksiä: tämänkö asian voi nähdä näinkin. Ryhmä voikin olla oiva oppimisen tuki: toisilta kuullaan erilaisia näkökantoja ja omia ajatuksia voidaan peilata näihin.

Ajoittain olemmekin keskustelleet opiskelijoiden kera pitkään siitä, mitä kaikkea politiikka tarkoittaa tai voi pitää sisällään. Poliitiikan monitasoisuuden ja ulottuvuuksien pohtimiseen on minusta ollutkin mielekästä käyttää aikaa. Aina teeman niin sanottu suosio ei ole ollut suuri: yhteiskunnallinen vaikuttaminen ei välttämättä nivoudu omaan elämään tai siihenastisiin kokemuksiin ja tuntuu kaukaiselta. Myös aktiivisen kansalaisen määritelmä on herättänyt oppitunneilla vilkasta keskustelua; onko aktiivinen kansalainen kuka tahansa veronsa maksava ja vaaleissa äänestävä henkilö vai vaatiiko aktiivinen kansalaisuus joitakin erityisiä tekoja.

Kun yhtä oikeaa vastausta ei ole, on ristiinpuhumisen mahdollisuuskin suuri. Parhaimmillaan erilaiset näkökulmat nostavat esille herkullisia pohdiskeluita. Esimerkiksi vaikuttamisteemaa käsiteltäessä on luokassa välillä syntynyt inspiroivia debatteja yksilön vastuusta ja mahdollisista toimintakeinoista.

Mitä pedagogin sitten tulee opettaa? Ammattikorkeakoulussa lehtori on oppimistaipaleen rinnalla kulkija, kysymysten herättäjä, uusien teemojen äärelle kannustaja. Kaikkiin kysymyksiin ei ole aina vastauksia olemassa – eikä tarvitsekaan olla. Vastauksia voi lähteä etsimään yhdessä ja rakentamaan niitä positiivisia ensivaikutelmia.